

Az őshazától Európáig

Tanulmányok, módszertani segéd- és háttéranyagok a cigány népismeret oktatásához I.

<https://btk.pte.hu/hu/nevtud/elektronikus-tananyagok-romologia>

Előszó

A hazai cigány nemzetiség számára a kultúra az identitás fenntartásának és megerősödésének alapvető feltétele. Létrejöttükkel megnőtt a nemzetiségi nevelést és oktatást végző intézmények szerepe a kultúra közvetítésében, az identitás tudatosításában. A nevelés és oktatás feladatai éppen ezért nem korlátozódhatnak csak az ismeretek átadására és a készségek fejlesztésére. Gyakorlati és sokrétűen felhasználható tudásra és a tanulói képességek fejlesztésére kell törekedni a tanórákon, amelyek egyben feltételei az értékeken alapuló cselekvésnek.

A szokások ápolása, a történelem és a jelen ismerete – mindezek az identitás nélkülözhetetlen részét képezik. Modern világunkban az emberi kapcsolatokon keresztül történő tanulás éppoly fontos, mint a tudás és az információ megszerzése, valamint cselekvési stratégiák kifejlesztése. A tantárgy sajátosságából – miszerint a család érték- és hagyománykövetítő szerepét és azok tiszteletét egyre inkább át kell vállalnia az iskolának is -, adódnak a célok és feladatok. A cigány nemzetiségi nevelést, oktatást felvállaló iskolák tanulói először élményszerű helyzetekben találkoznak a legfontosabb hagyományokkal, az életmódbeli szokásokkal és a nemzetiség kultúrájával. Ezekre az élményekre építve cselekvés- és projektorientált oktatási formákban a fokozatosság elve alapján szereznek ismereteket a nemzetiség történeleméről, néprajzáról, nyelvéről, irodalmáról és a médiáról. A népismeret tantárgy tanulása a tanulók számára lehetővé teszi, hogy toleránsak és nyitottak legyenek a mássággal szemben, amely alkalmassá teszi őket más nemzetiségek és népek elfogadására. A heti egy tanítási óra tizenkét évfolyamon keresztül intenzív és alapos ismeretszerzést és képességfejlesztést igényel a tanárok oldaláról, nem könnyű ez a feladat.

A népismeret tantárgy feladata - identitás- és értékközvetítés - hatással van a módszerek megválasztására. A nyitott oktatási formákban történő tanítás olyan ismeretszerzést biztosít, amely az élménytől a cselekvésen és megértésen át a tapasztalathoz vezet. Így fokozatosan kialakulhatnak a tanulóknál azok a kompetenciák, amelyek alkalmassá teszik őket önálló projektek lebonyolítására.

Kiadványunkban egy olyan tananyagfejlesztő tevékenységet tűzünk ki célul, amely a cigány nemzetiségi népismeret tantárgyat tanító kollégáknak igyekszik segíteni korszerű tananyagokkal, amelyeket felhasználhatnak iskolai munkájuk során. Nem pusztán óravázlatok átadására törekszünk, ezeket tágra értelmeztük, s azon témákkal kapcsolatban, ahol lehetőségünk volt a mélyebb tudományos ismeretek, újabb kutatási eredmények ismertetésére, e tágabb kontextusba helyezve a tudományos ismeretterjesztés is célja e kiadványnak. Az óravázlatok elején a témával, azok feldolgozásával kapcsolatos információk is helyet kaptak.

Tapasztalataink szerint számos olyan kolléga van a pályán, aki a cigány népismeret tárgyat szakos diploma nélkül, más tanári végzettsége birtokában és ott szerzett szakirányos ismereteire építve oktatja. Könnyebb helyzetben vannak talán azok, akik, ha nem is végeztek romológia tanári szakon, de egyéb, a cigánysággal kapcsolatos romológiai képzés, szakirányú továbbképzés, tanfolyam révén rendelkeznek alapismeretekkel a roma, cigány népcsoport történelméről, kultúrájáról, társadalmi státusáról, nyelveiről – mindarról, ami kell egy ilyen komplex ismereteket magában foglaló tantárgy hatékony és eredményes oktatásához. Nehezebb azok helyzete, akik autodidakta módon igyekeznek összegyűjteni a szükséges – korszerű és szakszerű – ismereteket. Bőséges a rendelkezésre álló forrásirodalom tárháza, de a szakszerűség és korszerűség szűrőjén az elérhető források nagy hányada nem megy át. Kevés, igazán jó népismereti kiadvány áll rendelkezésre, sajnos a megjelent tananyagok jó része is magán hordozza a felületes, nem letisztult, általánosító, áltudományos, forrás nélküli ismeretek sajátosságait.

Ezért is törekedtünk arra, hogy az egyes tematikus egységekhez azok számára, akik jobban szeretnék elmélyülni egy-egy tudományos problémakörben, ennek lehetőségét ajánlott szakirodalmakkal biztosítsuk. Nyilván annak, hogy az egyes témákat mélyebben, árnyaltabban, tudományosabban dolgozzuk fel a tanórákon, életkori korlátai is vannak, ezért egyes óravázlatokban törekedtünk arra is, hogy az egyes tanulói korcsoportok számára eltérő szintű és komplexitású anyagot kínáljunk.

Amit a kollégák számára kínálunk: e kiadvány rendszeressé tétele, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának Neveléstudományi Intézete keretein belül alapított Romológia és Nevelésszociológia Tanszék oktatóival, s a tanszék mellett működő Romológia Kutatóközpont munkatársaival szeretnénk továbbra is segíteni a népismeret tanító kollégák munkáját.

Jelen kiadványunk címe szimbolikus. Az őshazától Európáig cím nem azt tükrözi, hogy ebben az anyagban végig szeretnénk kísérni a cigányság vándorlásának hosszú útját – pláne nem abban a sokszor elmesélt, a sokat bíralt naiv, autodidakta szerzői beszédmód látásmódjában interpretált történetet, amely minden mai társadalmi-kulturális sajátosság gyökereit Pandzsabban véli felfedezni. Nem ez volt a cél. Oktatási segédanyagaink felvetett témái az őshaza kérdéskörével kezdődnek és az európai cigányság helyzetével záródnak, fókuszálva természetesen a magyarországi tartalmakra. Bízunk aktívan tanító kollégáinkat is erre a kritikus, értelmező látásmódra – akár a népismereti tankönyvek tartalmát illetően is. A javasolt szakirodalmak segíthetnek ebben is.

Azok számára pedig, akik szeretnék alaposabb betekintést kapni a romológia területébe, s a cigánysággal foglalkozó különböző tudományterületekbe, ajánljuk tanár szakjainkat a pécsi Romológia és Nevelésszociológia Tanszéken, ahol a Romani nyelv és kultúra, illetve a Beás nyelv és kultúra tanára szakok mind nappali, mind levelező képzési formában rendszeresen indulnak.

A szerkesztő